

* * *

Georg Kaiser, *Die judische Witwe* (Gustav Kiepenheuer Verlag, Postdam).

Nu se poate ajunge dintr'odată, așa cum socot unii neîncredători, la o nouă expresie. Celuilor găsește o nouă dramă în urmărirea spiritului dramatic care se zbate spre a se elibera din vechile lipare. În acest înțeles admiratorii entuziaști ai expresionismului în teatru, rău fac nebăgînd în seamă lucrările dramaturgilor germani, anterioare noli mișcări artistice. Autorul care a scris în fruntea comediei sale biblice „Văduva din Erusalim” cuvintele lui Friedrich Nietzsche: „Oh, meine Brüder, zerbrecht, zerbrecht mir die alten Tafeln”—era sortit să sfărîme ceva, odată, în creațiile lui.

„Văduva din Erusalim” este copila de 13 ani, Iuditha, cunoscută mai demult în literatura germană, și care retează capul lui Holofern, în noaptea în care i se dăduse pentru a-și scăpa orașul sfînt de urgia de foc și siluirii a asirienilor năvălitori.

Celace sfărîmă Georg Kaiser aci, nu sînt formele și expresia dramatică, așa cum geniul francez le-a impus pentru cîteva veacuri continentului. Întrebuînează însă tot decorul, toate jocurile teatrale cu efecte sigure—coloanele templului sfînt, terasa tinerei Iuditha, cu goliciunea ei ascunsă de o perdea a camerei de bae, cortul și cheful lui Holofern, etc.—a căror valoare stă în efectele lor asupra stilului de mîne: epuizîndu-le, Georg Kaiser nu le va mai întrebuița.

Georg Kaiser sfărîmă totuși ceva: concepția biblică și, firește, și cea alui Hebbel, a cărui piesă „Iuditha și Holofern” a fost popularizată la noi de „Biblioteca pentru toți”. Iuditha, copila abia scăpată dintre iluziile ingerești, nu este celace am numi azi o patriotă. Nu este nici o mistică în felul Janei d'Arc sau a gorjancei noastre Elena Teodoroiu. Femeia de 13 ani, pe care neamurile au măritat-o cu toată spaima și împotrivirea ei, cu un oarecare neputîncios Manasse, umblă doar după împlinirea dulcei porunci a Domnului, și în primul rînd deci după sacrificarea acelei supărătoare feciorii. Nici soțul legitim, nici după moartea acestuia cei doi consilieri comunali îngrijați de soarta orașului sfînt, de curînd asediat de oștile lui Holofern, nici Holofern însuși — „om greu, cu părul de pe cap și sprincene laolaltă în șuvițe împletite, cu picioarele în pantaloni de piele de elefant, pantaloni și încălțăminte tot una” — nu pot împlini voia Domnului și dorința micii văduve, care din exasperare relează capul idiotului erou. Abia după salvarea neașteptată a orașului mica Iuditha, dusă în triumf în casa Domnului, izbutește să se lepede, înapoia unor perdele bine îmbinate, de fecioria-i înjositoare, cu ajutorul măguliilor al Marelui Preot.

Spectaculoasă în deosebi, comedia desvăluitoare a lui Georg Kaiser ar avea durabile succese de scenă, chiar și la noi. Adevărul e însă că autorii și directorii de teatre (la București, aceleași persoane) sînt cu mult inferiori în gust și cultură publicului spectator.

F. Aderca

* * *

Georg Kaiser, *Claudius, Friedrich und Anna, Juana*, trei piese în cîte un act (Gustav Kiepenheuer, Postdam).

Trei acte cu subiect deosebit dar care, prin cuprîns, alcătuiesc o singură lucrare și trebuiesc reprezentate în același spectacol. E de-a-pururi desbătută întrebare a iubirii femeii care se fărîmîțează mai multor bărbați. Claudius, cavalerul sumbru care în toată noaptea călărește prin împrejurimi, dînd lupte și ucizînd în duel pe adversarii în-

chipuili, află în nișle zori de zi, din chiar gura femeii lui, că s'a dat celor mai umili oameni ai cetății, pentru a-i împărtași din aceeași lumină și același azur, care luminase și fericise pe cavaler. Claudius, cavalerul, se umilește: „am fost o fiară, ești un om, — iartă-mă că am înțeles altfel de firziu ce face era mai de seamă”. Dar după ce ucide fata din casă, afară, revine și ucide și pe tinăra soție. „Dă foc casei. Vin!” poruncește servitorului, și pleacă.

Friedrich care află adouazi după nuntă că soția lui fusese a unui amic, refuză să trimită martori și să se bată în duel, în urma mărturisirii femeii că da, fusese fericită o clipă. „Ii sunt recunoscător că a putut să facă odată fericită pe femeia pe care o iubesc”.

Jana, al cărei soț dispăruse în ocean, cu vas cu lot, este soția lui George, amicul dispărutului Juan. Dar Juan apare în noaptea unei onomastice a celor doi iubiți și pentru că vechii prieteni, Juan și George, încep a se privi cu ochi de fiare, Juana în loc să ofere paharul cu otrăvă celuia pe care nu-l voia, îl soarbe însăși.

Simplitatea liniilor dramatice sînt spre folosul gîndirii autorului german. Prin formă, perfecția lor trebuie să ducă de-a dreptul la descompunere, iar educația spre cît mai personal a viziunii, la utilizarea materialului pe care i l'va oferit în curînd, odată cu marele războiu, zguduirile tragice ale societății germane.

Ne apropiem de „Von Morgens bis Mitternachts”.

F. Aderca

* * *

Giovani Papini, *Le Crépuscule des philosophes*, 1922, Paris.

Se întreprinde în acest volum, nici mai mult nici mai puțin, decît eliminarea din filozofie a lui Kant, Hegel, Comte, Spencer și Nietzsche. Și nu e doar o refutare sistematică de texte sau o migăloasă dialectică critică. Metoda e următoarea: Papini se leagă de o slăbiciune oarecare a sistemului ori a omului. Cu cea mai perfectă reacredință o exagerează, o complică, o ipertrofiază, până îi dă proporțiile de caracter dominant al operei. De celelalte calități ori aspecte ale operei nici nu vorbește — ori, cel mult, le execută în treacă cu un epitet puțin amabil. Cu o astfel de metodă nici-o valoare nu poate rezista.

Lui Hegel, care ajunsese în secolul trecut o „instituție prusacă”, i se reproșează aspectul oficial, grav, rigid; lui Kant pedantismul, lui Spencer burghezia, lui Nietzsche boala și neputința. E așa de bălăios, în ardoarea sa juvenilă, Papini — că consideră, cînd îi trebuie, și boala ca o vină personală.

Se reduce la atît opera lui Kant, Spencer ori Nietzsche? Întrebare cu care violul filozof italian nici nu se încurcă.

Inutil de adăugat că nimeni nu e zdruncinat în convingerile sale asupra viabilității filozofilor. O asemenea lectură e, însă, de multe ori amuzantă.

Papini aduce aminte de vîrsta de 18 ani, cu revoltele ei zădărnice adresate imposibilului, împrăștiate generos, elegant, fără grijă de viitor, de economie ori de igienă. E o vîrstă cînd omul se măsoară în lupte teoretice cu modele mari, își descoperă limitele în gigantice aventuri gratuite. În acest moment falșitatea inspirată de romantism, neexactitatea însăși, devin valori prin grația lor.

Dar mai firziu? Poate și mai firziu, fiindcă tinerețea oricînd vine e bine venită.

Un *adolescent filozof*: iată ce a rămas Papini.

O rezervă însă. Celace supără destul de des în lectura lui Papini, ca la toți Italianii, e temperamentul său excesiv.

Exclamații, injurii, blesteme, aproape vociferate, aproape fizice.